

Pöytäkirja

RIKOKSENTORJUNNAN ORGANISOINTI -alatyöryhmä

15.3.2023 klo 10:00-12:00 (Teams-kokous)
Työryhmän kokous 5/2023

Osallistujat:

Aarne Kinnunen (OM) (pj)

Heidi Kankainen (SM)

~~Heli Nederström (OKM)~~

Susanna Hoikkala (STM)

~~Niina Huotari (VM)~~

Tuomas Pöyhönen (Poha)

~~Jari Yli-Pelkonen (Poha)~~

Janne Kivivuori (HY)

Joonas Jännäri (Kuntaliitto)

~~Kati Villgren (LUVN)~~

Markus Alanko (OM), sihteeri

Asiantuntijat: Ari Korhonen ja Maria Salenius (Kuntaliitto), Seppo Lehto (Lapin AVI)

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen ja esitteli kokouksen asialistaa. Hyväksyttiin kokouksen asialista.

2. Edellisen kokouksen pöytäkirja

Hyväksyttiin edellisen kokouksen pöytäkirja. Sovittiin, että jaetaan Janne Kivivuoren laatima ehdotus rikksentorjuntaneuvoston tehtäviksi työryhmän jäsenille.

Postiosoite

Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite

Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin

Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi

Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet

E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

3. Hyvinvointi- ja turvallisuustyö hyvinvointialueilla

Seppo Lehto esitteli Lapissa alueellisen yhteistoiminnan rakenteissa tapahtuvaa ennaltaehkäisevää turvallisuustyötä ja kertoi, miten rikosentorjunta on huomioitu siinä kokonaisuudessa. Lapissa rikosentorjuntatyö liittyy vahvasti hyvinvointityöhön, sillä henkilökohtaisella turvallisuudella on merkittävä rooli ihmisen hyvinvoinnille. Lapin maakuntastrategiassa arjen turvallisuus on läpileikkaava teema. Lapissa on maakunnallisella tasolla erilliset hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmat, mutta niille on laadittu yhteinen toimeenpanosuunnitelma. Näin toimia voidaan sovittaa yhteen.

Lapin turvallisuusverkostoon kuuluu laaja joukko julkisen sektorin, kolmannen sektorin ja yrityssektorin edustajia. Nyt uutena merkittävän toimijana on mukaan tulossa Lapin hyvinvointialue. Lehto nosti esille myös Lapin AMK:n ja yliopiston merkityksen verkostossa. Erityisesti Lapin AMK:n avulla on voitu joustavasti perustaa erilaisia kehityshankkeita, joita se hallinnoi. Turvallisuusverkoston keskeinen tavoite on turvallisen arjen vahvistaminen ja häiriöttömän toiminnan varmistaminen Lapissa.

Lapissa on laadittu alueellinen turvallisuussuunnitelma, jonka tavoitteena on auttaa alueen kuntia toteuttamaan arjen turvallisuutta parantavia, ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä. Maakunnallisen turvallisuussuunnitelman teemat ovat: turvallinen oppimisympäristö, nuorten huumeiden käyttö, lapsiperheiden ja nuorten tuki, liikkumisen turvallisuus, kylien turvallisuus, ja ikääntyneiden turvallisuus. Näiden toteutuksessa hyödynnetään erilaisia toimintamalleja.

Lapin hyvinvointialueen VASA-hankkeen (2023-2025) tavoitteena on toimintamallien yhdistäminen sekä paikallisen ja alueellisen yhteistoimintamallin toteuttaminen. Kuvitus malleista löytyy Lehdon esityksestä, mikä on lähetetty työryhmän jäsenille.

Lehto nosti esiin sisäisen turvallisuuden julkaisun *Päätöksiä turvallisuudesta 2014-2022. Turvallisuus osaksi kunnan sähköistä hyvinvointikertomusta* (SM 15/2014). Julkaisu sai positiivisen vastaanoton Lapissa ja nyt tämä asia on edennyt hyvään suuntaan. Laatomalla maakunnallisille hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmille yhteinen toimeenpanosuunnitelma, saatiin se mukaan Lapin maakunnan toteuttamisasiakirjaan. Kaikki kunnat lapissa ovat ilmoittaneet laativansa yhteisen hyvinvointi ja turvallisuussuunnitelman. Myös Lapin hyvinvointialue valmistee Lapin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmaa, minkä rakenne on yhdenmukainen kuntien suunnitelmien kanssa.

Lehto nosti tärkeänä seikkana esiin, että Lapin hyvinvointialueen hallintosääntöön saatiin kirjattua hyvinvointi- ja yhdyspintalautakunnan tehtäväksi hyvinvoinnin ja terveyden lisäksi arjen turvallisuuden lisääminen. Lapin hyvinvointialueen strategian kärkitoimenpiteissä onkin yhtenä toimena kansalaisten arjen turvallisuuden tukeminen.

Lehto painotti, että käytännössä Lapin turvallisuusyhteistyö vaatii toimiakseen maakunnallisia voimakkaita toimijoita. Tämän lisäksi ennaltaehkäisevä turvallisuustyö on syytä olla kirjattuna maakunnallisiin strategioihin, mikä mahdollistaa pitkäjänteisen yhteistyön ja alueellisille toimijoille mahdollisuuden tukea paikallisia toimijoita. Lapin hyvinvointialue tulee jatkossa olemaan keskeinen toimija turvallisuusyhteistyössä.

Keskustelussa nousi esiin rikosentorjuntaan liittyvä tiedonkeruu ja analysointi. Lehto totesi, että aika paljon on valmiiden indikaattoreiden varassa. Työtä kuitenkin tukee hyvä yhteys kuntien yhdyshenkilöihin, jotka valmistelevat paikallisia hyvinvointi ja turvallisuussuunnitelmia. Kuntia on tarpeen tukea myös koulutuksella. Kivivuori totesi, että tulevaisuudessa voisi olla mahdollista nostaa esimerkiksi kansallisen rikosuhritutkimuksen otoksen kokoa, jotta saataisiin hyvinvointialueittain luotettavaa tietoa viranomaistilastojen rinnalle.

Keskusteltiin VASA –hankkeesta lisää. Hankkeen työntekijöiden tehtävänä on myös tarkastella, onko käytössä olevilla toimintamalleilla, kuten MARAK, Ankkuri ja Hoito syytteen sijaan yhteisiä elementtejä, joita voitaisiin yhdistää.

Lehto huomautti, että Lapin AVI toimii yhden maakunnan alueella ja se on mahdollistanut nykyisen turvallisuusyhteistyörakenteen. Tästä syystä Lapin toiminnasta voisi saada mallia hyvinvointialuekohtaiselle hyvinvointi- ja turvallisuusyhteistyölle.

Ari Korhonen esitteli näkökulmia hytetu –työhön (hyvinvointi, terveys, turvallisuus) kuntaliiton ja sisäisen turvallisuuden alaisen työryhmän näkökulmasta. Kyseisen työryhmän tehtävänä on arvioida paikallisen ja alueellisen turvallisuustyön kehittämistarpeita ja edistää niiden toteutusta.

Turvallisuussuunnittelun tavoitteena on vähentää rikosten, häiriöiden ja onnettomuuksien määrää ja niistä aiheutuvia vahinkoja sekä ylläpitää turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Kunnilla on velvollisuus edistää hyvinvointia ja terveyttä sekä tehdä yhteistyötä hyvinvointialueiden, muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Hyvinvointialueilla puolestaan on velvollisuus edistää hyvinvointia ja terveyttä yhteistyössä alueensa kuntien kanssa, asetettava strategiset tavoitteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, seurattava alueensa asukkaiden elinoloja, raportoitava aluevaltuustolle vuosittain, sekä tehtävä yhteistyötä muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

Kuntaliitto toteutti vuonna 2021 kunnille kyselyn turvallisuussuunnittelusta. Kyselyyn saatiin 100 vastausta. Korhosen näkemys oli, että osa vastaajista sekoitti keskenään turvallisuussuunnitelman ja valmiussuunnitelman. 24% vastaajista kertoi, että kunnassa on laadittu turvallisuussuunnitelma, mikä vastasi myös Kuntaliiton näkemystä silloisesta tilanteesta. Korhosen mukaan osa vastaajista ei mieltänyt tekevänsä rikosentorjunta- tai turvallisuustyötä, vaikka heidän toiminnalla saattoi olla selkeitä linkkejä niihin. Osa kuntien suunnitelmista oli jo vanhoja. Korhosen mukaan hyvinvointi- ja turvallisuustyötä tehdään hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspinoissa, siksi näiden eri yhdyspintojen tunnistaminen on tärkeää. Korhosen mukaan olisi tärkeää toteuttaa enemmän asukkaille suunnattuja kyselyitä. Nyt kunnat ovat toteuttaneet esimerkiksi turvallisuuskyselyitä melko vähän, vaikka ne tarjoavat arvokasta tietoa viranomaistilastojen rinnalle. Esimerkiksi turvallisuuskyselyitä voisi toteuttaa hyvinvointialueilla tarpeeksi kattavalla otoksella, jotta niistä saataisiin myös luotettavaa kuntakohtaista tietoa kuntien hyvinvointi- ja turvallisuustyön tueksi.

Hyvinvointialueen turvallisuustyö kohdistuu laajalle alueelle ja tarjoaa yhdyspinnan kuntien ja hyvinvointialueiden väliin. Korhosen mukaan olisi tarkoituksenmukaista luoda mallirakenne turvallisuuden edistämisen yhteistyölle ja myös sisäiselle organisoitumiselle. Tähän sopisi myös rikosentorjuntatyön organisointi. Pohdittavaksi jää millä tavoin yhteys tähän työhön muodostettaisiin tarkoituksenmukaisesti kaikkia osapuolia hyödyttävällä tavalla. Esimerkkinä Korhonen mainitsi poliisin neuvottelukunta -mallin.

Korhonen huomautti, että osana laaja-alaista turvallisuustyötä on myös tärkeää esimerkiksi osallistaa asukkaita ja kehittää turvallisuusviestintää, jolla voidaan vaikuttaa mm. asukkaiden turvallisuuden tunteeseen.

Hyvinvointialueet ovat erilaisia ja niiden organisoituminen on eri vaiheissa. Yleisesti voidaan todeta, että turvallisuustyön koordinointi on pirstaloitunutta hyvinvointialueilla ja mallirakenne turvallisuustyön organisoitumiseen puuttuu.

Keskusteltiin mahdollisuudesta esittää yhteistä alueellisen turvallisuustyön mallia sisäisen turvallisuuden alaisen työryhmän kanssa samassa aikataulussa. Aiheesta on keskusteltu myös kyseisessä työryhmässä.

Monet alueelliset ja kunnalliset toimijat voivat pitää rikosentorjunta –termiä vieraana. Yksi mahdollisuus olisi päästä turvallisuusyhteistyöhön mukaan teemojen, kuten syrjäytymisen ehkäisyn kautta.

Jatkettiin keskustelua alueellisen tilannekuvan muodostumisen kannalta oleellisista tietolähteistä. Aikaisemmin jo mainittiin, että Krimossa on tavoitteena kehittää kansallista rikosuhritutkimusta (KRT), jotta siitä saataisiin myös alueellisesti edustavaa tietoa. Siinäkin kuntakohtai-

nen otos jäisi liian pieneksi ollakseen edustava, mutta kunnat voisivat toteuttaa paikallisen turvallisuuskyselyn. Kivivuori huomautti, että rikosentorjuntaneuvoston tutkimusjaoston päivitämä kyseinen turvallisuuskysely on koordinoitu KRT:n kanssa käyttämällä osin samoja kysymyksiä molemmissa. Keskusteltiin myös mahdollisuudesta seurata rikollisuuden maantieteellistä ulottuvuutta ja rikoskeskittymiä karttapohjaisen aineiston avulla.

Maria Salenius esitteli sähköistä hyvinvointikertomusta ja alueellisia turvallisuusindikaattoreita. Hyvinvointialueilla on velvollisuus edistää hyvinvointia ja terveyttä yhteistyössä alueensa kuntien kanssa. Hyvinvointikertomus on keskeisin hyvinvoinnin edistämisen strategisen johtamisen työväline. Sen seurauksena syntyy eri hallinnonalojen yhdessä laatima asiakirja. Se on myös seurannan ja arvioinnin työväline, joka antaa laaja-alaisen kokonaiskuvan kunnan asukkaiden hyvinvoinnista.

Sähköinen hyvinvointikertomus on Kuntaliiton omistama hyvinvointitiedolla johtamisen sähköinen työväline. Sen tavoitteena laaja-alaisen hyvinvoinnin edistämisen tukeminen ja lisenssin siihen on hankkinut lähes 90% kunnista ja se on käytössä myös alueellisten kertomusten laadinnassa. Se sisältää myös päätösten vaikutusten ennakoarviointityövälineen ja tuottaa vertailevaa tietoa strategiatyöhön sekä toiminnan ja talouden suunnitteluun, toteutukseen, raportointiin ja arviointiin. Sen tuloksena valmistuu strategiaa ja sen toimeenpanoa tukeva hyvinvointikertomusasiakirja.

Alueellista hyvinvointikertomusta laadittu paikoin jo pitkään ja osassa alueista hyvinvointikertomus laaditaan nyt ensimmäistä kertaa ja yhteistyötä lähdetään rakentamaan alusta. Moni asiantuntija on siirtynyt kunnasta hyvinvointialueille, joten tässä muutostilanteessa joissain kunnissa työ on saatettu joutua käynnistämään uudelleen näiden henkilöstömuutosten seurauksena.

Sähköisen hyvinvointikertomuksen indikaattoreita on kehitetty paljon vuosien varrella. Tavoitteena on ollut, että kaikille kuntatyypeille on käytössä samat indikaattorit. Kertomukseen on voitu liittää myös muita tietoja, kuten asukkaille suunnatun turvallisuuskyselyn tuloksia. Viime vuosina sähköisen hyvinvointikertomuksen turvallisuusindikaattoreita on kehitetty osana sisäisen turvallisuuden yhteistoimintamallin paikallisen ja alueellisen turvallisuustyön uudistamistarpeet –painopistettä. Kyseisestä painopistealueesta vastaa sama työryhmä mihin myös Korhonen viittasi esityksessään. Tavoitteena oli kehittää sähköistä hyvinvointikertomusta tukemaan paremmin turvallisuussuunnittelun edistämistä, esim. lisäämällä turvallisuusindikaattoreita sekä parantamalla tiedon hyödynnettävyyttä. Työkaluun on toivottu myös paikkatieto/asuinaluekohtaista tietoa, mutta vielä sitä ei ole saatavilla, vaan kunnat joutuvat viemään ne hyvinvointikertomukseen manuaalisesti.

Sähköinen hyvinvointikertomus -työkaluun voi tutustua osoitteessa www.hyvinvointikertomus.fi ja siellä voi tutustua myös julkaistuihin hyvinvointikertomuksiin.

Keskustelussa nousi esiin työkalun käyttö kunnissa. 90% levinneisyyttä pidettiin hyvänä. Lopun 10% osalta kyse ei Saleniuksen mukaan ole kustannuskysymys, vaan isoilla kaupungeilla on yleensä omia järjestelmiä. Ruotsinkieliset kunnat eivät juuri ole lisenssiä hankkineet.

Työkalulla on helppo suorittaa vertailuja esimerkiksi naapurikuntiin. Työkaluun voi myös asettaa hälytysrajoja, jotka ilmoittavat, jos indikaattori nousee yli tai laskee ali tietyn rajan.

Toisin kuin turvallisuussuunnitelma, hyvinvointikertomuksen laatiminen on kuntien lakisääteinen tehtävä. Tästä syystä on haluttu yhdistää turvallisuussuunnittelu pienemmissä kunnissa yhteen hyvinvointisuunnitelmien kanssa.

4. Tilannekatsaus rikosentorjunnan organisoinnin hallitusohjelmakortista

Kinnunen kertoi, että hallitusohjelmakortteja laaditaan ja käsitellään parhaillaan oikeusministeriössä ja niitä on tällä hetkellä melko runsaasti eri aiheista. Tällä hetkellä ei ole uutta tietoa rikosentorjunnan organisointiin liittyvästä hallitusohjelmakortista. Työryhmää pidetään ajan tasalla työn etenemisestä.

5. Muut asiat

Seppo Lehto muistutti, että työryhmän ehdotusten perusteluissa on hyvä hyödyntää mahdollisuuksien mukaan valtioneuvoston periaatepäätöstä *Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030* (valtioneuvoston julkaisuja 2021:14).

6. Seuraava kokous

- 29.3.2023 klo 10:00-12:00 (Teams-kokous)

7. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 12:00